

Stjepan Babić
HAZU, Zagreb

Zatvorenost i–sklonidbe u hrvatskome književnome jeziku

Autor u članku pokazuje kako je kategorija hrvatskih imenica i–sklonidbe zatvorena. Ona u sebe ne može primati nove imenice ako nisu tvorene sufiksima *-ost*, *-ad* i *-ež*, bilo da su domaćega podrijetla, bilo da su posuđenice iz stranih jezika.

I. O zatvorenosti tvorbenih i morfoloških kategorija

U jezikoslovlju se spominju neplodne, zatvorene kategorije, ali se rijetko konkretno pokazuje koje su. Najčešće se taj pojam može sresti u tvorbi riječi jer se tamo govori da su neki tvorbeni tipovi neplodni, što bi se drugom riječi moglo reći zatvoreni. Međutim, neplodnost, zatvorenost relativan je pojam u tvorbi riječi kao što sam pokazao u knjizi *Tvorba riječi*. (Babić 2002., poglavlje *Plodnost i neplodnost*.)

Neplodnih ili zatvorenih kategorija ima i u morfologiji, ali se o tome manje govori, a koliko se spominje, više se to podrazumijeva, nego što se izričito kaže. Tako se zna da su naši glagoli I. vrste zatvorena kategorija, tj. da ih ima koliko ih ima i da ih ne može biti više, nego samo manje jer mnogi zastarijevaju iako ne znam da je izričito rečeno da je ta kategorija zatvorena. Manje je poznato da je zatvorena i kategorija glagola tipa *bježati*, *bježim*, *držati*, *držim*, *ječati*, *ječim*... (1. razred V. vrste). I njih ima koliko ih ima, a ne može ih biti više. Valja naglasiti da se to u obje kategorije odnosi samo na osnovni glagol, a ne računa se eventualni novi glagol tvoren prefiksalmom tvorbom od već postojeće osnove ako dosad nije ostvaren.

Tako je zatvorena i kategorija imenica i–sklonidbe, tj. imenice tipa *stvar*, *stvari*... Ona je zapravo poluzatvorena kategorija jer ne može u sebe primati nove imenice, osim ako nisu tvorene sufiksima *-ost*, *-ad* i *-ež*. Kad se katego-

rija zatvorila, teško je reći bez posebnih proučavanja, ali se s priličnom sigurnosti može reći pod kraj 19. stoljeća jer poslije toga vremena drugih novih imenica nema, a one koje bi takve trebale biti ili mijenjaju rod, postaju imenice muškoga roda, ili ostaju ženskoga roda, ali dobivaju u nom. jd. nastavak *-a*. Ako ostaju ž. r. i bez nastavka, tada se više ne mogu sklanjati.

Taj ću problem pokazati u cjelini.

II. Posljednje nove imenice i-sklonidbe domaćega podrijetla

Kad se prouči popis svih imenica i-sklonidbe, onda se vidi da među njima više nema novih netvorbenih riječi, a nove tvorbene ograničene su samo, kao što je već rečeno, na sufikse *-ost*, *-ad* i *-ež*. Inače ima mnogo novih imenica koje bi ušle u nju da ta kategorija nije zatvorena. To su imenice stranoga podrijetla koje su u jeziku izvorniku ž. r. i završavaju na sve glasove osim *-a*. One idu u dvije skupine.

U prvu skupinu idu opće imenice koje označuju pojmove ili stvari, a ne označuju ženske osobe, i kad ulaze u hrvatski jezik, ulaze sa svojim (izgovornim) oblikom, ali mijenjaju rod, postaju imenice m. r., ili ostaju ž. r., ali dobivaju nastavak *-a*.

Posljednje nove riječi hrvatskoga podrijetla koje pripadaju toj kategoriji, ušle su u hrvatski književni jezik pod kraj 19. stoljeća odnosno na samome početku 20. stoljeća.

To su riječi *draž*, *dražest* i *raspojas*. Ni jedna nije zabilježena u Akademijinu rječniku.

Draž je novija tvorba, prvi put je zabilježena kod J. E. Tomića u *Meliti* 1899. Za tu riječ Maretić u Jezičnome savjetniku kazuje da je sumnjive vrijednosti, kao i *dražest*, ali za *draž* ne navodi razloge. Prema ocjeni riječi *dražest*, što je dovodi u vezu s glagolom *dražiti* (njem. reizen), a ne sa značenjem 'milina', Maretić kaže da je »načinjeno u novija vremena«, što bi značilo da je načinjena u drugoj polovici 19. stoljeća jer prve potvrde za nju nalazimo u Demetra i Šenoae. Prema daljnjem tekstu možemo zaključiti da su mu obje riječi, i *draž* i *dražest*, sumnjive vrijednosti. U Pavešićevu Jezičnome savjetniku obje se riječi prihvaćaju jer se kazuje da su proširene s posebnom nijansom u značenju.

Imenica *dražest* ostala je ž. roda vjerojatno zbog analogije prema nekim drugim imenicama na *-est* koje su ž. r.: *bolest*, *objest*, *povijest*, *pričest*, *pripovijest*, *savjest*, *svijest*, *vijest*.

Imenica *raspojas* potvrđena je 1909. u djelu *Đuka Begović* Ivana Kozarac: ... *hvalili njegovu neprigibanje glave ni pred čim i njegovu raspojas*. (Izd. 1994. str. 96.) Surječe jasno pokazuje da je *raspojas* imenica i da je ž. roda jer postoji i pridjev *raspojas*, koji I. Kozarac ima u liku *raspojasan*.

Prema potvrdi u Benešićevu Rječniku imenicu *raspojas* ima Hanžeković, ali u m. r. Tako prema RMS i Ivan Kozarac na drugome mjestu: *Gledao [je] sav taj prijašnji... život punoće i raspojasa*.

III. Imenice i-sklonidbe iz češkoga i ruskoga jezika

Kao s hrvatskim imenicama *draž* i *dražest*, *raspojas*, tako je i s nekim posuđenicama iz ruskoga i češkoga jezika.

Riječ *prelest* uzeta iz ruskoga u 19. stoljeću danas je zastarjelica, ali je i u ruskome ž. r. Za nju vrijedi analogija kao što je rečeno za *dražest*.

Ovdje je zanimljiva riječ *dobrobit*, koja je preuzeta iz češkoga, *dobrobyt*, i u češkome je m. r., a u nas ž. r., očito zato što je shvaćena kao složenica sa *bit*, koja je ž. r.

Iz češkoga je i *pokost 'lak'*, gdje je m. r., a u nas je ž. r., očito zbog *kost*. Preuzeo ju je B. Šulek u svoj rječnik 1860. Danas je zastarjelica, ali se katkada još može sresti.

No i te posuđenice pripadaju posuđenicama iz 19. stoljeća.

IV. Posuđenice iz drugih jezika

Iz neslavenskih jezika nema novijih posuđenica koje bi u hrvatski ušle među imenice i-sklonidbe. Ako su u jeziku izvorniku završavale na zapornik¹ i bile ž. r., ulazile su u hrvatski jezik kao imenice m. r. ili ostale ž. r., ali primile nastavak *-a*. Pokazat će to mali pregled tih imenica.

1. Posuđenice iz grčkoga i latinskoga jezika

Grčke (i latinske) riječi na *-itis* kao *flebitis*, *otitis*, *stomatitis* u grč. (i lat.) ženskoga su roda, ali kako je u hrvatskome kategorija imenica i-sklonidbe zatvorena, u nas su muškoga.

Grč. *dialectos* i lat. *dialectus* imenice su ž. r., a u hrvatskome m. r. *dijalek(a)t*.

Isto je tako i grčka imenica *hairesis*, lat. *haeresis*, *heresis* ženskoga roda kao i hrvatska, ali u liku hereza (u srp. je *jeres*, *jeresi*, ž. r.). Mislim da mi ni jednu grčku imenicu ž. r. koja ne završava na *-a*, nismo primili u ž. r.

Caritas, *humus*, *plebs* i *veritas* u latinskome su imenice ž. r., a u nas muškoga.

Za *caritas* i *veritas* lijepo se može vidjeti u nazivu poznate katoličke dobrotvorne organizacije, koja se i piše sa C ili c, ali se sklanjaju kao i ostale imenice m. r.: *predsjednik Hrvatskoga Caritasa, na konferenciji europskih caritasa*. (Jutarnji list, 24. 4. 2004. 2.) *Veritas* je zagrebački franjevački časopis i unatoč tomu što oni koji su nadjenuli ime svomu časopisu i koji u njemu pišu, znaju da je *veritas* u latinskome ž. r., a ipak je u hrvatskome m. r.: *Uprava »Veritasa«, u »Veritasu«* (Veritas, travanj 2004.), a ne *Veritasi*.

Imenice *cohors*, *frons* u latinskome su ženskoga roda kao i u hrvatskome, ali u hrvatskome s dodanim *-a*, *kohorta*, *fronta*, pa ne idu po i-sklonidbi.

1 Pod zapornik podrazumijevam zvonačnik i šumnik.

Latinske imenice ž. r. kao *antiquitas, capacitas, comitas, deformitas, dignitas, facultas, humanitas, identitas, mortalitas, nobilitas, novitas...* preuzeli smo u hrvatski u njemačkome obliku: *antikviteta, kapaciteta, komiteta...* pa iako su i u njemačkome ž. r., *die Antiquität, die Kapazität, die Fakultät...*, u hrvatskome su muškoga.

Latinsku riječ *novitas* zabilježio je Marcel Kušar na Rabu kao *novitad, novitadi*, dakle u ž. r. i-sklonidbe, ali je to dijalekatna pojava, danas vjerojatno i zastarjela.

U jednom popisu od 240 latinskih imenica ž. r. koje završavaju na zapornik², nisam našao ni jednu, a da je u hrvatskome ž. r. i-sklonidbe, tj. da i u hrvatskome ima u nom. jd. ništični nastavak, a ženskoga je roda.

Od imenica koje ne završavaju na *-a*, možemo spomenuti grčku imenicu *koiné* (od *koiné diálektos*), koja je već u grčkome poimeničen pridjev i ženskoga je roda, pa poznavatelji grčkoga jezika nastoje da i u hrvatskome bude ženskoga roda, *ta koiné*, ali tada se ne sklanja. Ako se sklanja, tada je m. r., kao što kaže Klaić, 1978. Opširnije o toj riječi v. Mamić, 1996.

Ime glavnoga grčkoga grada *Athenai* u nas je *Atena*.

Bilo bi zanimljivo pokazati kad su se grčke i latinske imenice počele preuzimati u m. r. ili s nastavkom *-a* ili u drugom obliku i u drugom rodu, ali to je poseban zadatak, koji sada i nije toliko važan, ovdje je dovoljno utvrditi da grčke i latinske riječi kad se preuzimaju u hrvatski, a u jeziku izvorniku završavaju na zapornik i ženskoga su roda, u hrvatskome ne mogu pripadati i-sklonidbi, kao što se može zaključiti po Mamićevu članku. (Mamić, 1983.)

2. Posuđenice iz njemačkoga jezika

Prethodna tvrdnja vrijedi i za njemačke posuđenice, bio njemački jezik izvorni ili jezik posrednik. Već su spomenute latinske riječi u njemačkome liku, *die Antiquität, die Kapazität, die Fakultät...*, koje su u hrvatskome muškoga roda.

Tako su njemačke riječi *die Bühne, die Kugel, die Pumpe, die Wage (Waage)* ž. r. i preuzimanjem u hrvatski ostale ž. r., ali su primile *-a*: *bina, kugla, pumpa, vaga*, dok smo riječi *die Kupplerei, die Schneiderei, die Spezerei, die Tischlerei* preuzeli, doduše na dijalektalnoj i razgovornoj razini, samo u m. r.: *kupleraj, šnajderaj, špeceraj, tišleraj...*

Nikola Andrić je očito naslutio to pravilo kad je napisao: »Držimo pogrješkom, kad neki naši novinari pišu »Kölnische Zeitung je donijela«. Zeitung u hrvatskom jeziku ne može biti ženskoga roda...« (Andrić, 1911, 17.)

Ovdje je dobro napomenuti da je u kajkavskome Zeitung ž. r. u liku *cajtunge* ili m. r. *cajtungi*:... *čitam po cajtungima* (Majdak, Krevet, 86).

D. Boranić u Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika iz 1921. piše: »Vlastita imena sa završetkom na suglasnik u nas su m u š k o g a roda (u jednini) bez

2 Glavninu je na moju molbu sastavio latinist Branimir Glavičić, kojemu ovom prilikom zahvaljujem na usluzi.

obzira na njihov rod (broj); na pr. novi *Berlin*, zagrebački *Tagblatt*, londonski *Times* piše...« (§ 119.)

Sve su tri imenice u jeziku izvorniku sr. r., a u hrvatskome muškoga, što znači da ni imenice sr. r. ne mogu u svoj sklonidbeni tip primati nove imenice, ali bi to trebalo posebno razmotriti jer to prelazi okvire ovoga rada.

3. Posuđenice iz francuskoga jezika

Francuske imenice ženskoga roda najčešće u izgovoru završavaju na zapor-nik i od velikoga broja zapravo ni jedna nije preuzeta u hrvatski jezik u i-sklonidbu. Najčešće su ostale ž. r., ali su dobile nastavak *-a* i prešle u e-sklonidbu ili su bez *-a* prešle u m. r. i sklanjaju se po a-sklonidbi.

Takve su ove imenice: *affaire*, *ambassade*, *chanson*, *cohésion*, *enquête*, *gélatine*, u hrv. *afera*, *ambasada*, *šansona*, *kohezija*, *anketa*, *želatina*, dok je *jaquette* – *žaketa* ž. r. ili *žaket* m. r., ali se danas rijetko rabe.

Da je i-sklonidba zatvorena morfološka kategorija pokazuju i imenice kao *mayonnaise*, *nuance*, *pointe*, *rampe*, *renaissance*, *rondelle*, *rotonde*, *soutane*, *toilette*, *vignette*, koje su u francuskome ž. r., a u nas su po svome približnome izgovoru preuzete kao *majoneza*, *nijansa*, *poenta*, *rampa*, *renesansa*, *rondela*, *rotonda*, *sutana*, *toaleta*, *vinjeta*.

Imenica *rondelle*, uz *rondela*, rabi se u hrvatskome jeziku bez *-a*, ali je tada m. rod: *rondel*, gen. *rondela*, dat. *rondelu*...

Tako je i imenica *couráge* /kuraž/ u francuskome m. r., u nas je *kuraža*, jer je nama vjerojatnije došla iz njemačkoga, gdje je ž. r.: *die Couráge*, inače se rijetko upotrebljava jer su običnije naše zamjene *hrabrost*, *odvažnost*, *smionost*³.

Imenica ž. r. *aquarelle* /akvarel/ i u nas je *akvarel*, ali m. r.

Isto tako imenice *adresse* /adres/, *grippe* /grip/, koje smo najvjerojatnije preuzeli preko njemačkoga, *die Adresse*, *die Grippe*, u oba su jezika ž. r., kao i u hrvatskome, ali su u hrvatskome dobile *-a*, *adresa*, *gripa*, dok je fr. *broche* /broš/ u ž. r. kao i u njem. *die Brosche*, u hrv. bez *-a*, *broš*, ali je zato m. r.

Francuska je riječ *crème* /krem/ ž. r., tako i u njemačkome, *die Krem*, rjede m., *der Krem*, u nas je ž. r., ali također sa *-a*: *krema*⁴.

Francusku imenicu *gelée* /žele/, ž. r. preuzeli smo u liku *žele* i u m. r., kao i druge takve imenice koje su i u francuskome m. r. kao *bide*, *kliše(j)*, *kupe*, *separe*, *tabure*.

Francuski *groupe* /grup/ muškoga je roda, ali smo je vjerojatno preuzeli iz njemačkoga, u kojem je ž. r., *die Gruppe*, i u nas je ž. r., ali sa *-a*: *grupa*.

Francuske riječi *barage*, *garage*, *métrage*, *tirage*, koje su u francuskome m. r., u nas su ž. r., ali imaju *-a*: *baraža*, *garaža*, *metraža*, *tiraža*.

4. Posuđenice iz engleskoga jezika

Engleski jezik nema gramatičkoga roda, nego samo spol. Prof. R. Filipović (1990., 5.2.1.) u poglavlju O prilagodbi roda anglicizama i piše: »Anglicizmi u

3 U srpskom je *kuraž*, najčešće m. r., ali i ženskoga.

4 U srpskome je *krem*, ali m. r., ali prodire i *krema*, ž. r.

hrvatskom ili srpskom koji svršavaju na konsonant i muškoga su roda toliko su brojni da ih tretiramo kao rezultat tendencije muškoga roda...« Ne ulazeći u sva daljnja obrazloženja, mogu reći da to nije samo tendencija, nego opće pravilo jer sve takve imenice m. r. ako ne označuju žensku osobu u hrvatskome jeziku moraju biti m. r. i ako ne dobivaju –a (*jungle* /džungla/).

5. Posuđenice iz talijanskoga jezika

Posuđenice iz talijanskoga jezika obradila je Lelija Sočanac (2004., 160–161.) Ona kaže da je za talijanski ženski rod karakterističan nastavak –a, prema tome pri preuzimanju takvih imenica u hrvatski nema posebnih problema. Jedino ističe da talijanske (mletačke) imenice ž. r. na –ione i –ate elidiraju završni otvornik i pri tome zadržavaju isti rod: *occupazione* > *okupacion*, *presunzione* > *presuncion*, ulaze u dubrovački govor bez završnoga –e, da time postaju ženskoga roda i sklanjaju se po i-sklonidbi, *libertat*, *nobilitat*... Tu spominje i imenicu *gravitad* od tal. *gravitade*, *gravitate*, od lat. *gravitatem*. To bi bile nove imenice u toj kategoriji, ali to je samo na dijalekatnoj razini i vjerojatno već završena pojava jer te riječi ako se govore, govore ih samo neki stariji ljudi. U suvremenome hrvatskome književnome jeziku mogu se upotrijebiti samo kao izraziti stilemi, kao što je u jednom publicističkome primjeru iz rujna 2006. u izrazito ironičnome tekstu: »U Dubrovniku, slično kao i u drugim gradovima, mogli bi npr. postojati: »Trg mentaliteta od falsitati«, »Trg vječnog vlastodržačkoga pokvarenjaštva i objijesti«...«

V. Imenice koje označuju žensku osobu

1. Opće imenice koje označuju žensku osobu

U drugu skupinu idu opće imenice koje moraju ostati u ž. r. jer označuju žensku osobu, ali onda ili dobivaju nastavak –a ili se ne sklanjaju. To vrijedi i za takve vlastite imenice koje označuju ženske osobe. Među njima su najčešće imena i prezimena.

Posebnost je imenica koje označuju ženske osobe u tome što one teško mogu mijenati rod i teško da mogu biti m. r. kao što su *djevojčurak*, *curetak*. Čini se da a-sklonidba, tip *jelen*, *jelena*, koja je otvorena za nove netvorbene riječi, ne prima ih ako označuju žensku osobu, a trebala bi se sklanjati po a-sklonidbi, kao *djevojčuljak*, *curetak*. No to je samo pretpostavka i nije neposredno predmet ove rasprave. Kako se određuje rod, v. Babić 1998., 20.–24.

U prvom redu ovdje valja spomenuti ženska imena ako završavaju na zapornik bez obzira iz kojega jezika dolazila kao što su *Ines*, *Mercedes*, *Nives*, *Ingrid*, *Kathrin*... i ženska prezimena na –ić, i druga na zapornik kao *Parun*, jer ona po naravi stvari moraju biti ž. r., ali se ne sklanjaju jer imenice i-sklonidbe više ne primaju nove takve imenice, kao što je nekoliko puta već rečeno.

Mercedes kao naziv za automobil normalno se sklanja, npr. *u svojem mercedesu*, ali ne kao imenica i-sklonidbe, nego kao imenica a-sklonidbe, što znači da je m. r.

To vrijedi i za sva imena koje završavaju na bilo koji glas osim na –a i donekle na –e.

Latinska riječ *soror*, što znači sestra, mora biti ž. r., ali se zato ne sklanja, npr.⁵:

nominativ: *U snu se boji soror Izida glumčeva ramena. Soror Izida ima u netaknutome srcu strah od muškoga ramena.*

genitiv: *Mladić o čije rame bije glava soror Izide neprestano govori. Kažiprst poseže uzalud, jer je u malom srcu soror Izide nastala nejasna smjesa od ženske taštine i od zavjetne čednosti.*

dativ: *Gle, ali soror Izidi se glava naginje na mladićevo rame...*

akuzativ: *No zato je blagu soror Izidu trzaj mladićevo ramena podsjetio u snu na djevojačku gordost. Ona pogleda soror Izidu i reče...*

vokativ: *o draga soror Izida... – Budite uvjereni, soror Izido, to je samo šala. Na taj način, soror, mi zacijelo postajemo i najsličniji svojoj okolini.*

Ti primjeri jasno pokazuju da se može reći da se *soror* ne sklanja.

Tako je u istome djelu nesklonjiva talijanska imenica *madre*:

nominativ: *Kao i sve djetinje ljubavi, madre Antonia je bila moja najtrajnjija i najneobičnija ljubav. (83.) –... siromašna madre Antonia uvijek moli za našeg jadnog starog strica! (87.)*

genitiv: *... loman glasić badesse madre Antonije. (85.) – Tako sam... volio glas badesse madre Antonije. (86.) –... nikada nisam mogao zaboraviti glas badesse madre Antonije. (87.)*

dativ: *Hajde, lijepo, što ćeš reći badessi madre Antoniji? (83.) – Onda bi se madre Antoniji odjednom i glas izgubio. (85.) Zahvali, mali moj, lijepo... našoj madre Antoniji! (85.) –... nosio sam nedjeljom pismene poruke madre Antoniji. (86.)*

akuzativ: *Trebamo madre Antoniju. Molim vas, sestro, madre badessu! (84.)*

lokativ: *Ali znao sam... da će mi uvijek biti draga uspomena o nesretnoj badessi madre Antoniji. (89.)*

instrumental: *Dugo je vrijeme bilo prošlo, a da nisam razgovarao s madre Antonijom. (87.)*

To jasno pokazuje da je *madre* nesklonjiva imenica.

Francuske *dame*, *soubrette* u nas dobivaju –a: *dama*, *subreta*.

Engleske imenice koje po naravi stvari moraju i u hrvatskome biti ž. r., tj. koje označuju žensku osobu, kao što su *girl*, *miss* i *missis*. One ili primaju datak koji završava na –a ili se ne sklanjaju.

Jedne takve engleske imenice dobivaju –a: *girl* – *gerla*, *call girl* – *kol-gerla*, *dancing girl* – *dansing gerla*, *show girl* – *šougerla*, *hostess* – *hostesa*, *starlet* – *starleta*, *stewardess* – *stjuardesa*, druge sufiks s nastavakom –a: *baby-sitter* – *bejbisiterica*, *bejbisiterka*, *miss* – *misica*..., treće se ne sklanjaju: *baby* – *bejbi*, *milady* – *miledi*, *milejdi*, *miss* (ako nije *misica*), *missis*, *star*, *vamp*...

5 Primjeri su iz djela Slobodana Novaka, *Izgubljeni zavičaj i 12 novela*, Zagreb, 1980. Primjeri su sa stranica 98.–107.

Madžarski jezik nema roda, ali kad preuzimamo riječi koje u hrvatskome moraju imati rod, kao npr. *varoš*, koja je u hrvatski odavno primljena, najkasnije u 16. stoljeću, i u hrvatskome je oba roda, dok imenica *mamus* 'mati' zbog svojega značenja u hrvatskome mora biti ž. r., ali bit će da se ne sklanja⁶, isto kao i *Ines*, *Ingrid*, *Katrin*, *Nives*...

2. Vlastite imenice koje označuju žensku osobu

Nesklanjanje imenica netipično je za hrvatski jezični sustav pa su stariji jezični savjetnici preporučivali da se vlastitim imenicama, prezimenima, koja se zbog pripadanja zatvorenoj kategoriji ne mogu sklanjati, prezimena na *-ić* i druge imenice za ženske osobe ako ne završavaju na *-a*, dodaju sufixi *-ica*, *-ka*, *-ova*, *-eva* (Maretić, 1924., 197. i 198.), ali u novije vrijeme takva je tvorba rijetka. Na Maretićev prijedlog osvrnuo se trideset godina poslije Mate Hraste (1954, 136–139).

Nesklanjanje ženskoga imena koje ne završava na *-a* pokazuje ime glavne ženske osobe u Sudetinoj pripovijetci *Mor*. Ona se naziva *Šu* i to se ime ne sklanja u cijeloj pripovijetci pa ni onda kad nije jasno o kojem je padežu riječ, npr.

»Kad se podveče vraća, on o svemu izvještava Šu. Ona ga sluša, ali su nje ne misli dalje. On to osjeća pa ustaje i bude zamišljen, zamišljeniji no obično. Šu toga ne može kriti. Ona bi htjela, da pokaže trunka zanimanja, ali joj to ne uspijeva.«

Zamijenimo li *Šu* sa *Marija*, vidjet ćemo o kojem je padežu riječ. Prvi put je jasno da dolazi akuzativ *Mariju*, ali drugi put nije jasno *Marija* ili *Mariji*.

Grčka imena *Elisábeth*, *Eirene* u nas su *Elizabeta*, *Irena*.

3. Ženska imena u pravopisnim priručnicima

Često se o stranim ženskim imenima govori i u našim pravopisima. Posebno su u tome pogledu zanimljive francuske vlastite imenice ž. r. One idu u posebnu kategoriju koja je u pravopisima dana posebnim pravilima. Najprije je to učinjeno u Hrvatskome pravopisu iz 1944. gdje piše:

»Ženska imena na niemo *e*, na pr. *Claire*, *Jeanette*, sklanjaju se, kao da završavaju na *a*: dat. *Clairi*, *Jeanetti*, instr. s *Clairom*, *Jeanettom*, a prema tome i gen. *Claire*, *Jeanette* (ali čitaj: *Klere*, *Žanete*), prid. *Clairin*, *Jeanettin*.« (§ 334.)

To se ponavlja i s obzirom na nenaglašeno *e*, premda takva imena ne moraju biti francuska:

6 Nemam drugih potvrda osim jedne:... *mamuš je lijepo pomno spremila svoju crno obrublenu maramicu...*« (M. Krleža, *Na rubu pameti*, str. 167.) Čini mi se da je jednom tu riječ upotrijebio i A. G. Matoš.

»Ženska imena na nenaglašeno *e*, npr. *Lotte*, sklanjaju se kao naše imenice na *a*, 2. pad. *Lotte*, 3. pad. *Lotti*, 7. pad. *Lottom*, pridj. *Lottin*, dok se ženska imena na naglašeno *e*, na pr. *Lakmé*, *René*, obično ne sklanjaju. (Krivo je pisati, da je neka pjevačica nastupila u *Lakméu*, ali bi se moglo govoriti o *Lakméji* i o *Lakméjinoj* ulozi.)« (§ 336.)

To je pravilo još nešto izričitije u novosadskome pravopisu:

»Francuska imena žen. roda kod nas mjesto mukloga *e* na kraju obično dobivaju nastavak *-a* (ili se mijenjaju kao da na kraju imaju *-a*): *Toulouse* – *Toulousa*, *Marne* – *Marna*, *Champagne* – *Champagna*, *Jeanette* – *Jeanetta*, *Jeanettin*, *Rosette* – *Rosetta* – *Rosetti*, *Rosettin*. Ali imena koja su već u nominativu ponašena pišu se fonetski: *Provansa*, *Šampanja*, *Tuluza*.« (167e)

Posebno pravilo ima za ž. imena bez glasa ili slova u nominativu:

»Ženska imena koja se svršavaju na suglasnik ostaju ili nepromijenjena ili se vladaju kao da svršavaju na *-a*: *Manon*, gen. *Manon* ili *Manone*, pridj. *Manonin*; *Carmen* – dat. *Carmen* ili *Carmeni*, prid. *Carmenin*; *Nives*, dat. *Nives* ili *Nivesi*, pridj. *Nivesin*.« (§167h.)

U Anić–Silićevu Pravopisu hrvatskoga jezika (2001., 212.) u odjeljku *Sklonidba stranih ženskih imena* kaže se da ženska imena »Ako ne završavaju na **a**, ne sklanjaju se, npr. **Ingrid Bergman** → usp. **film Ingrid Bergman**« uz dodatak »Jedino se imena koja završavaju na **e** koje nije pod naglaskom mogu sklanjati: **Jacqueline Kennedy** → **Jacqueline Kennedy**.«

U Hrvatskome pravopisu Babić–Finka–Moguševu (2004., 63.) govori se o ženskim imenima i općim imenicama koje označuju ženske osobe na nekoliko mjesta, ali se nesklonjive posebno ne spominju, osim što se kaže.

»Ženska imena s engleskim determinativnim članom koja svršavaju na suglasnik ili na samoglasnik osim *-a*, ostaju nepromijenjena: za *miss Butler*, od *lady Palmerston*.«

I praksa i norma pokazuje da se takve imenice ne sklanjaju. Stjepko Težak (Babić, 1991., 570.) pokazuje da neke takve imenice mogu imati i nastavke, ali imenica *e*-vrste, što pokazuje da nema novih imenica ž. r. koje bi se sklanjale po *i*-sklonidbi. Ipak on u istoj knjizi među uzorcima imeničke promjene *i*-vrste ima i uzorak za imenicu *Nives* (str. 609.), što bi moglo biti uzeto iz novosadskoga pravopisa, iz razgovornoga jezika ili je oblični konstrukt. Usput da napomenem da se uzorak za *Nives* razlikuje od svih uzoraka imenica *i*-sklonidbe po tome što on jedini u vokativu nema nastavka. (str. 608.–612.)

VI. Zaključak

Iz svega ovoga jasno proizlazi da nema ni jedne nove netvorbene riječi koja je došla u hrvatski poslije 19. stoljeća da bi se sklanjala po *i*-sklonidbi što jasno pokazuje da je ta skupina zatvorena za nove netvorbene riječi. U tu sklonidbenu skupinu ne mogu ići nove netvorbene imenice i kad bi po naravi stvari

morale biti ž. r., kao što su ženska imena tipa Ines, Nives, Keti, Kathy... i ženska prezimena kao Marković, Petrović, Parun i sl. Budući da je kategorija imenica i-sklonidbe za takve imenice zatvorena, one se ne sklanjaju, odnosno sklanjaju se samo iznimno, kao Nives, i to u književnome jeziku djeluje nategnuto.

Literatura

- Andrić, Nikola, 1911., *Branič jezika hrvatskoga*, 2. izdanje L. Hartman, Zagreb
- Babić, Stjepan i suatori, 1991., *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Globus, Zagreb.
- Babić, Stjepan, 1998., *Sročnost u hrvatskome književnome jeziku*, Matica hrvatska, Zagreb
- Babić, Stjepan, 2002., *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, 3. izdanje, Globus, Zagreb
- Babić, Stjepan, Finka, Božidar i Moguš, Milan, 2004., *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
- Cipra, Franjo i Klaić, Bratoljub, 1944., *Hrvatski pravopis*, Zagreb
- Filipović, Rudolf, 1990., *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku*, JAZU, Školska knjiga, Zagreb
- Franolić, Branko, 1976., *Les mots d'emprunt Français en Croatie*, Paris
- Hraste, Mate, 1954., *O ženskim prezimenima*, Jezik, 12, Zagreb
- Klaić, Bratoljub, 1978. *Rječnik stranih riječi*, Matica hrvatska, Zagreb
- Mamić, Mile, 1983., *Grčke riječi u južnoslavenskim jezicima*, Jezik, 31, str. 3.–8.
- Mamić, Mile, 1996., *O rodu primljenice koine*, Jezik, 43
- Maretić, Tomo, 1924. *Jezični savjetnik*, Zagreb
- Salopek, Damir, 1986., *Transkripcija i adaptacija grčkih imena*, Latina et Graeca, Zagreb
- Soćanac, Lelija, 2004., *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri*, Globus, Zagreb
- Soćanac, Lelija * Žagar-Szentesi, Orsolya * Dragičević, Dragica * Dabo-Denegri, Ljuba * Menac, Antica * Nikolić-Hoyt, Anja 2005., *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*, Globus, Zagreb

The unproductivity of the i-inflection in the Croatian literary language

In the article the author shows that after the 19th century the Croatian literary language has not been accepting new nouns belonging to the i-inflection (of the type *stvar*, *stvari*) if they are not derived by the suffixes *-ost*, *-ad* and *-ež*. In cases when there is a new noun of this category it either changes its gender or gets the suffix *-a*. Thus for both the native nouns as well as those originating in foreign languages the i-inflection has become unproductive in word formation.

Key words: nouns, noun inflection, loan words, morphology, Croatian language
Ključne riječi: imenice, sklanjanje imenica, posuđenice, morfologija, hrvatski jezik